

ни приєднатися до ворожого блоку; обмежує свободу вибору суверенної держави та її здатність швидко пристосуватися до зміни обставин; створює проблеми з дружніми державами, які не можуть бути членами альянсу.

Слід зазначити, що попри всі існуючі застереження переважні більшість держав продовжують об'єднуватися у воєнні союзи, вважаючи їх переваги більш значимими, аніж можливі ризики. Більше того, на їх погляд, зміцнення оборонних можливостей кожної з держав-учасниць такого альянсу сприятиме також активному розвитку партнерства не лише у військовій, але й у політичній, економічній, культурній та інших сферах життєдіяльності.

Таким чином, вибір будь-якої із існуючих сьогодні моделей безпеки пов'язаний з певними перевагами та ризиками і потребує в першу чергу від держави створення власної та ефективної стратегії забезпечення національної безпеки української держави.

1. Конституція України (із змінами і доп.). – К.: Атіка, 2006. – 64 с. 2. *Стратегія національної безпеки*, затверджена Указом Президента України № 105 від 12 лютого 2007 р. 3. *Стратегія національної безпеки*, затверджена Указом Президента України № 390 від 8 червня 2012 р.

УДК 342.1; 341.1/8

АБДАЛКАЗИМ МУТАНА АБАСС

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО В СУЧАСНИХ УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВНОСТІ: ОНТОЛОГІЧНІ ТА АКСІОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ

Досліджуються онтологічні та аксіологічні підходи до визначення ролі та значення конституційного права в сучасних умовах функціонування правової демократичної державності. Вказується, що в умовах глобалізаційних процесів, коли феномен суверенітету починає відчувати відповідні негативні впливи від інтеграційних тенденцій навколо вирішення колективних завдань щодо виживання людської цивілізації, роль національного конституційного права об'єктивно зростає, виходячи як раз з необхідності вирішення зазначених тенденцій в основі яких лежить визнання й повага до прав людини і громадянина, а також побудова системи функцій публічної влади, що спрямовані на вирішення вказаних задач цивілізаційного порядку.

Ключові слова: державність, конституційне право, глобалізація, міжнародне право, міжнародна міждержавна інтеграція.

Абдалказим Мутана Абасс. Конституционное право в современных условиях функционирования национальной правовой демократической государственности: онтологические и аксиологические подходы

© АБДАЛКАЗИМ МУТАНА АБАСС – аспірант кафедри конституційного права та правосуддя Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова

Исследуются онтологические и аксиологические подходы к определению роли и значения конституционного права в современных условиях функционирования правовой демократической государственности. Указывается, что в условиях глобализационных процессов, когда феномен суверенитета начинает испытывать соответствующие негативные воздействия от интеграционных тенденций, возникающих вокруг решения коллективных задач по выживанию человеческой цивилизации, роль национального конституционного права объективно возрастает, исходя как раз из необходимости решения указанных тенденций в основе которых лежит признание и уважение к правам человека и гражданина, а также построение системы функций публичной власти, направленных на решение указанных задач цивилизационного порядка.

Ключевые слова: государственность, конституционное право, глобализация, международное право, международная межгосударственная интеграция.

Abdalkazym Mutana Abass. Constitutional law in modern conditions the national legal democratic state: the ontological and axiological approach

The article examines the ontological and axiological approaches to defining the role and importance of constitutional law in the present conditions of the legal democratic state. Indicated that under the conditions of globalization processes, when the phenomenon of sovereignty begins to feel the negative effects of the respective integration trends emerging around the solution of problems of collective survival of human civilization, the role of national constitutional law objectively increases, based just on the need to address these trends, which are based on the recognition and respect for human and civil rights, as well as the construction of a system of functions of public authorities to address these problems civilized order.

Key words: statehood, constitutional law, globalization, international law, international interstate integration.

Становлення та розвиток демократичної правової державності в сучасному світі національних держав напряду є пов'язаним з національним конституційним правом держави, що є єдиною фундаментальною та профільною галуззю національного права. Звідсіля виникає системний комплекс проблем, що мають вихід як на внутрішні проблеми функціонування суверенної публічної влади, так й на зовнішні спекти її взаємодії з публічною владою інших держав світу та міжнародним співтовариством. Зазначені проблеми мають складний полісемантичний та багатовекторний характер, однак їх всіх об'єднує єдиний нормативний стрижень – конституційне право держави, навколо якого вони виникають, функціонують та за допомогою якого вони вирішуються в інтересах людини, суспільства та держави, що виступають в якості основних об'єктів конституційно-правового регулювання.

В останні десятиліття в юридичній літературі з'явилася велика кількість робіт, автори яких, представники вітчизняної та іноземної науки, віддали перевагу вивченню ролі та значенню конституційного права у формуванні та функціонуванні правової демократичної державності. Причому до кола цих авторів відносяться не тільки фахівці з конституційного права – конституціоналісти, а й представники науки теорії держави й права, міжнародного права, політології, глобалістики тощо. До них можна віднести дослідження Г. Арутюняна, М. Баймуратова, І. Бачило, В. Богатирьова, О. Борискіна, Ю. Волошина, І. Добриніна, О. Зайчука, О. Звонарьової,

А. Кабалкіна, В. Карташкіна, О. Копиленка, Є. Кочетова, І. Лукашука, О. Лук'янової, Б. Макогона, Б. Манова, М. Орзіх, В. Погорілка, І. Сліденка, О. Скакун, К. Стрельникова, Ю. Тихомирова, О. Тіунова, В. Федоренка, А. Хабібুলліна, Ю. Шемшученка та ін.

Однак серйозних монографічних досліджень, що присвячені ролі та значенню конституційного права держави в сучасних умовах глобалізації та міжнародної міждержавної інтеграції на сьогоднішній день не так багато. Тому слід звернути увагу на фрагментарні дослідження вказаної проблематики в працях вчених, що займаються дослідженням проблем теорії держави і права, конституційного та міжнародного права, забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Досліджуючи роль конституційного права в сучасних умовах становлення і функціонування національної правової державності, варто звернутися до системного аналізу ролі та значення конституційного права у формуванні, конституюванні й функціонуванні державності як такої.

У гносеологічному розумінні Великий тлумачний словник сучасної української мови розуміє державність як державний лад, державну організацію¹. Академік Ю. С. Шемшученко визначає державність як специфічну ознаку державно-політичної організації суспільства². Таким чином, державність виступає у вигляді складного соціально-правового феномена, що супроводжує створення, побудову і діяльність державно організованого суспільства. У зв'язку з цим даний автор обґрунтовано вказує на полісемантичність терміна «державність», що розуміється: а) як синонім держави в цілому чи держави відповідного історичного типу (феодална державність, буржуазна державність і т.д.) (статична й історико-ретроспективна ознаки. – Авт.); б) як термін, використовуваний для характеристики системи (механізму) політичної організації суспільства (динамічна ознака. – Авт.); в) як феномен, що визначає ступінь розвитку системи органів держави (державного апарату) (еволюційна ознака. – Авт.)³. Ю. С. Шемшученко також вважає, що характер державності обумовлений обсягом суверенітету тієї чи іншої держави⁴.

Підхід О. Ф. Скакун до розуміння феномена державності характеризується історико-функціональним підходом. Даний дослідник вважає, що державність – це динамічний процес становлення (еволюції) державних утворень із періоду їх зародження до сформованого стану (історичний фактор. – Авт.), утворення складної системи зв'язків, відносин і інститутів публічної влади, удосконалення механізму їхньої дії (динамічно-функціональний фактор. – Авт.)⁵.

Суттєве праксеологічне значення має підхід зазначеного автора до понятійного значення терміна «державність». Він вважає, що цей термін може використовуватися в декількох значеннях: 1) як збірне поняття для характеристики сучасного стану державного розвитку (по горизонталі) – комплексна, багатоцільова система політичної організації суверенної влади й управління суспільством, із певним ступенем зрілості його уста-

нов і ефективності механізму їхніх дій – у такому розумінні терміни «державність» і «держава» збігаються; 2) як збірне поняття історичного і сучасного розвитку (по вертикалі) державного утворення, яким охоплюються всі етапи його становлення як держави (наприклад, історія державності як історія зміни одних держав іншими); 3) несталый стан державного утворення – становить собою територіально-політичну організацію суспільства з обмеженою публічною владою, здійснюваною апаратом управління, що легітимно і легально залежний від внутрішніх і зовнішніх факторів унаслідок входження цього державного утворення до складу певної сформованої держави⁶.

Слід зазначити вдалість і продуктивність авторського підходу до тлумачення дефінітивного поняття державності – тут поєднуються питання: а) зародження держави, її функціонування як належно сформованого суб'єкта права і системи органів публічної влади, що здійснює володарювання на певній території (позитивний досвід державності в контексті його функціональності. – Авт.); б) історичного розвитку держави як такої в сукупності її правопередників і правонаступників (позитивний досвід так названої «історичної» державності. – Авт.); в) невдалого державно-правового будівництва, коли державність фактично не відбулася (*the state is not held*, англ.) і її зачатки поглинула інша держава (негативний досвід державності. – Авт.). Наведені аспекти мають важливе теоретичне і прикладне значення в контексті процесів формування суверенної правової демократичної державності в Україні.

Відповідно до доктринальної позиції М. О. Баймуратова, під державним суверенітетом слід розуміти повну самостійність і незалежність держави у вирішенні всіх питань внутрішнього і зовнішнього життя⁷. Цей самий дослідник виділяє три основні ознаки державного суверенітету, що визначають його онтологічну сутність: 1) територіальне верховенство; 2) територіальну цілісність; 3) самостійність і незалежність держави у вирішенні всіх питань внутрішнього життя незалежно від будь-яких суб'єктів і їх асоціацій, а також на міжнародній арені – незалежно від інших держав і їх асоціацій (міжнародних організацій).

О. В. Малько, акцентуючи особливу увагу тільки на двох із зазначених ознак державного суверенітету, вважає, що він становить собою властиве державі верховенство на своїй території і незалежність у міжнародних відносинах⁸.

Органічний зв'язок території держави та її суверенітету виявляється в територіальному верховенстві держави, де територія виступає не тільки як матеріальна база й екологічне середовище існування народу, але і є матеріальною базою суверенітету як основної властивості державної влади⁹.

Закріплення територіального верховенства держави як одного зі складових елементів державного суверенітету має під собою солідну нормативну – конституційно-правову основу. Так, стаття 2 Конституції України проголошує, що суверенітет України поширюється на всю її територію¹⁰.

Необхідно зазначити, що в міжнародному праві, відповідно до визначення Міжнародного суду ООН, територіальне верховенство розуміється як територіальний суверенітет¹¹. На думку М. О. Баймуратова, територіальний суверенітет можна визначити як право держави здійснювати виключну юрисдикцію стосовно всіх осіб і предметів на своїй території¹². Таке широке тлумачення даним представником доктрини територіального суверенітету дає можливість: по-перше, усвідомити його особливу значимість для формування і функціонування держави на певній території (статутарно-функціональний аспект територіального суверенітету. – Авт.); по-друге, уявити його обсяг – територія всієї держави (граничний фактор територіального суверенітету. – Авт.); по-третє, встановити його зміст і значення наповнення – правовий режим усіх суб'єктів і об'єктів, що знаходяться на території держави, визначається і регулюється виключно його законами (нормативний фактор територіального суверенітету. – Авт.); по-четверте, встановити його універсальний характер – держава має право не допускати на своїй території діяльності будь-якої іншої держави чи організації (універсальний фактор територіального суверенітету. – Авт.).

Зазначені фактори територіального суверенітету, особливо нормативний, котрий відіграє в контексті початого дослідження визначальну роль, дають можливість визначити такий суверенітет як складний соціально-політичний і нормативно-правовий феномен, що становить собою комплексне явище як у національному, так і в міжнародному праві, що має системоутворюючі й системостверджуючі характеристики, які мають свої функціональні виходи на всі сфери державної діяльності.

І тут варто погодитися з М. О. Баймуратовим у тому, що в процесі практичної реалізації феномен територіального суверенітету виявляється у вигляді територіального верховенства народу і держави¹³, яке, власне, передбачає:

– право народу на самовизначення, тобто право кожного народу вільно встановлювати свій політичний статус, вільно вибирати і забезпечувати свій політичний, економічний і культурний розвиток без якого б то ні було втручання ззовні (стаття 1 Міжнародного пакту про цивільні й політичні права 1966 року¹⁴ і стаття 1 Міжнародного пакту про економічні, соціальні й культурні права 1966 року¹⁵. У конституційному праві більшості демократичних держав це положення закріплює правовий статус народу як верховного носія державної влади – суверена, а також систему (кадастр) прав, свобод і обов'язків людини і громадянина (див., наприклад, стаття 5 розділу II Конституції України);

– визнання того, що будь-які територіальні зміни статусу державної території чи її частини як убік збільшення, так і вбік зменшення, будь-яка зміна державних кордонів повинні провадитися виключно відповідно до прямого волевиявлення народу, згоди держави і міжнародного права без якого б то ні було втручання ззовні, погрози силою чи її застосування з обов'язковим подальшим затвердженням будь-яких територіальних змін

вищим законодавчим органом держави. Будь-які територіальні суперечки повинні вирішуватися виключно мирними засобами шляхом переговорів у відповідності до статті 33 Статуту ООН і чинних міжнародних угод. У конституційному праві більшості демократичних держав це положення відображається в системі конституційних норм, що закріплюють територіальне верховенство і цілісність державної території, а також використання в міждержавних відносинах загальноновизнаних норм і принципів міжнародного права (див., наприклад, статті 3, 9, 14, 17, 18 Конституції України);

– право держави на прийняття законів і правил, що регулюють режим державної території й окремих її складових частин, питання громадянства, місця проживання, переміщення, в'їзду і виїзду з країни й інших прав і свобод людини (статті 4, 6, 12, 24, 25, 33, 47, 92 Конституції України);

– виключну й абсолютну владу держави в межах державної території, що виключає владу будь-якої іншої держави, якщо інше не встановлено спеціальною міжнародною угодою. Це означає, що на території держави виключається будь-яка діяльність публічної влади іншої держави і що вища влада держави здійснюється системою державних органів у законодавчій, виконавчій, адміністративній і судовій сферах (статті 1, 5, 6, 8, 19 Конституції України);

– невтручання у внутрішні справи держави з боку інших держав, міжнародних організацій, іноземних фізичних і юридичних осіб (стаття 1 Конституції України);

– визнання недоторканності державної території, що виключає будь-які дії інших держав проти територіальної цілісності, політичної незалежності чи єдності будь-якої держави, застосування сили чи погрози силою, а також будь-яку військову окупацію в порушення міжнародного права (статті 1, 2, 9, 18 Конституції України);

– наявність невід'ємного права держави всіма наявними законними засобами захищати недоторканність своєї території і державних кордонів, політичну незалежність і цілісність своєї держави, а також життя, майно, честь і гідність громадян, майнові й інші немайнові права фізичних і юридичних осіб (стаття 17 Конституції України);

– право держави на застосування всіх законних засобів владного примусу для дотримання законів і правил як до власних фізичних і юридичних осіб, так і до іноземців, що перебувають на її території, якщо інше не встановлено чинними міжнародними угодами. Отже, влада даної держави є вищою владою стосовно всіх фізичних і юридичних осіб, що перебувають у межах її території (статті 4, 8, 19, 24, 26 Конституції України);

– виключне право територіального суверена на давання дозволу з використання державної території та її природних ресурсів іноземними фізичними і юридичними особами та здійснення безпосереднього контролю за цим. Отже, ніхто не має права насильно позбавляти державу в належній її території відповідних природних ресурсів і змінювати державні кордони. Земля і державні надра не можуть використовуватися іншими державами

чи їх представниками в промислових цілях без згоди територіального суверена (статті 2, 13, 14 Конституції України).

Є загальновідомим, що межі дії територіального верховенства кожної держави обмежуються її державними кордонами. Правда, у низці випадків, передбачених нормами міжнародного права, держави мають право здійснювати свою юрисдикцію щодо осіб і дій, зроблених за межами своєї території. Звідси юрисдикція держави може поширюватися за межами її кордонів тільки на свої військові кораблі у відкритому морі, повітряні судна поза своєю територією і на космічні об'єкти та їхні екіпажі. Крім того, в ординарних умовах, за межами державних кордонів держави можуть здійснювати тільки певні права на живі й мінеральні ресурси окремих морських районів (наприклад, у межах своїх економічної зони і континентального шельфу) та іншу суворо обмежену цілеспрямовану юрисдикцію, що допускається міжнародними угодами і міжнародними порядками (наприклад, у межах прилеглої і виключної економічної зон, в Антарктиці й т.д.).

Таким чином, устанавлюється генетичний взаємозв'язок і взаємозалежність державності з її конституційно-правовим супроводом і забезпеченням, заснованим на Конституції й обумовленої нею системі національного законодавства. У цих відносинах основна й особлива роль належить конституційному праву держави.

Конституційне право розглядається в трьох аспектах: як галузь права в системі національного права, як наука і як навчальна дисципліна. Конституційне право як галузь національного права в будь-якій державі є складовою частиною національної правової системи і виконує в ній важливі завдання. Тому воно, як і інші галузі національного права, знаходить своє продовження і логічне завершення у відповідній юридичній науці у вигляді системи доктринальних позицій і підходів, а також у системі навчальних дисциплін як у системі певних профільних знань.

Конституційне право, як галузь права, у контексті її архітектоніки, як і інші галузі, є сукупністю правових норм, що встановлюються і захищаються державою. Але конституційне право відрізняється від інших галузей права, насамперед, специфікою тієї сфери суспільних відносин, на регулювання якої спрямовані норми конституційного права. Таким чином, ця галузь права, як і інші, з одного боку, становить собою сукупність правових норм, що мають внутрішню єдність, загальні ознаки, а з іншого – відрізняється від норм інших галузей права. Конституційне право України – провідна галузь національної правової системи.

Провідні вчені-конституціоналісти України (М.І. Козюбра, В.Ф. Мелашенко, В.Ф. Погорілко, В.М. Шаповал, Л.П. Юзьков та ін.) розуміють під конституційним правом України провідну галузь національного права, що становить собою сукупність правових норм, які закріплюють і регулюють суспільні відносини, що забезпечують організаційну і функціональну єдність суспільства як цілісної соціальної системи, основи конституційно-

го ладу України, статус людини і громадянина, територіальний устрій держави, форми безпосередньої демократії, систему органів державної влади і місцевого самоврядування¹⁶. Систематичний аналіз наведеної дефініції дає можливість виділити в ній основні логічні блоки:

– конституційне право України є провідною галуззю національного права у зв'язку з тим, що воно регулює найважливіші суспільні відносини, що мають екзистенціальне значення для існування і функціонування держави і суспільства, національної державності як такої (фактор особливої значимості конституційного права. – Авт.);

– у своєму структурному відношенні конституційне право України становить собою, як і інші галузі права України, сукупність правових норм, що закріплюють і регулюють суспільні відносини, отже, воно перебуває всередині національної правової системи та є її невід'ємною частиною (фактор інтеграції конституційного права в національну правову систему. – Авт.);

– домінуюча значимість конституційного права в національній правовій системі визначається тим, що воно забезпечує організаційну і функціональну єдність державно організованого суспільства як цілісної соціальної системи (фактор макросоціалізації конституційного права. – Авт.);

– конституційне право визначає і закріплює основи конституційного ладу України, тобто систему суспільних відносин, засновану на підпорядкуванні державної (публічної) влади основним принципам, установленим Конституцією держави. До таких принципів належать принципи народовладдя, поділу влади, визнання людини, її прав і свобод вищою цінністю суспільства, підпорядкування держави пріоритетам і інтересам громадянського суспільства. Таким чином, конституційний лад створює систему координат, у рамках якої існує і діє держава та її органи, а також існує і функціонує соціум. Звідси конституційним є лад, основні підвалини якого відбиті в демократичній Конституції і реальній конституційній практиці. Конституційний лад у цьому розумінні є сукупність конституційних відносин, є устояна конституційна практика. У найбільш узагальненому вигляді, на думку В. М. Шаповала, конституційний лад є сукупність усіх правовідносин, викликаних і закріплених конституцією¹⁷ (фактор макроструктуризації конституційного права. – Авт.);

– конституційне право встановлює, закріплює і регулює конституційно-правовий статус людини і громадянина (гуманітарний фактор конституційного права. – Авт.);

– конституційне право встановлює, закріплює і регулює територіальний устрій держави і, як раніше відзначалося, установлює її територіальний суверенітет (територіальний фактор конституційного права як у контексті його граничності, так і в контексті пріоритету його дії, верховенства на території держави. – Авт.);

– конституційне право встановлює і закріплює форми безпосередньої демократії як основу становлення і розвитку демократичної правової дер-

жавності та механізми регулярного і демократичного відновлення представницьких органів і посадових осіб публічної влади, а також систему органів державної влади і місцевого самоврядування (фактор конституювання і інституціоналізації суб'єктів конституційного права. – Авт.).

Уявляється, що виділення наведених факторів підкреслює особливу важливість і пріоритетність конституційного права в національній правовій системі.

Такий висновок підтверджується і позицією вітчизняних дослідників-конституціоналістів М.П. Орзіха й А.Р. Крусян, котрі вважають, що конституційне право як одна з профілюючих (первинних) галузей права і єдина в правовій системі України фундаментальна галузь права має системоутворююче значення не тільки для законодавства, але й у цілому для правової системи. Саме конституційне право є основою сучасного конституціоналізму¹⁸.

Обгрутовуючи такий висновок, зазначені дослідники стверджують, що ця природна рольова позиція конституційного права пояснюється тим, що будь-яка правова система повинна мати єдиний фундамент, одну фундаментальну галузь. Звідси фундаментальність конституційного права виявляється, насамперед, у тим, що:

А) конституційні розпорядження регулюють і охороняють найважливіші суспільні відносини, що складаються в процесі здійснення державної і публічно-самоврядної влади, та їхні відносини з громадянським суспільством і населенням країни (дані відносини носять основний, вирішальний, владно-установчий характер, бо установлюють певні «правила гри», на яких ґрунтується система формування і відправлення публічної влади і відносин між особистістю, суспільством і державою. – Авт.);

Б) норми конституційного права закріплюють основи юридичної організації держави та її відносини з людиною в різних громадянських станах (вибудовують, закріплюють і регулюють систему відносин влади і підпорядкування в країні, систему органів держави, конституційно-правовий статус людини в її різних правових станах – громадянства, безгромадянства, полігромадянства, іноземства. – Авт.);

В) норми конституційного права містять найбільш загальні принципи права, що конкретизуються в принципах усіх галузей права і мають нормативно-регулятивне і юрисдикційне значення (конституційне право як сукупність основних принципів, що визначають демократичну правову державність, і як база поточного законодавства, заснованого на верховенстві Конституції. – Авт.);

Г) конституційно-правові відносини мають тенденцію «домішуватися» до відносин «сторонньої» галузевої належності (суспільні відносини, врегульовані нормами конституційного права складають основу, строму, базис будь-якої галузі національного права – вони деталізуються і конкретизуються за допомогою «розростання» вшир і всередину нормами цієї галузі. – Авт.);

Д) конституційне право виконує інтегративну функцію щодо інших галузей права, які не інтегрують, а диференціюють правовий матеріал (конституційне право поєднує особистість, суспільство і державу в рамках основних завдань і телеологічних доміант їх існування і функціонування, але при впливі конституційного права на інші галузі національного права спостерігається певна дихотомія: з одного боку, конституційно-правова матерія «проникає» і знаходить своє продовження в інших специфічних галузевих суспільних відносинах, а з іншого – вона в них деталізується, конкретизується і, отже, розвивається, а саме: а) виділяються норми, що передбачають додаткові (вбік розширення) у порівнянні з конституційним правом (законодавством) права, свободи, обов'язки, пільги, форми відповідальності й т.д.; б) серед норм галузей права, що забезпечують диференціацію конституційно-правових норм, виділяють норми, що пристосовують загальні конституційно-правові розпорядження до особливостей предмета галузевого регулювання; в) до числа галузевих норм, що забезпечують диференційоване регулювання конституційних правовідносин, необхідно віднести норми, що установлюють вилучення із загальних правил. – Авт.).

Наведені доктринальні настанови знаходять свій розвиток у позиції вітчизняних конституціоналістів В. Ф. Погорілка і В. Л. Федоренка, котрі вважають, що конституційне право – це провідна галузь національного права, норми якої визначають і регулюють політичні й інші найважливіші суспільні відносини в економічній, соціальній, культурній (духовній) і інших сферах життя і діяльності суспільства і держави¹⁹.

Разом із тим, як уявляється, у даному визначенні не врахована важлива тенденція суттєвого підвищення ролі й статусу особистості, що виявляється в новій якості у взаємовідносинах держави і суспільства – адже саме особистість виступає основним суб'єктом-об'єктом впливу конституційного права, звідси доповнення наведеної дефініції вказівкою на те, що норми конституційного права впливають безпосередньо й на неї, уявляється реальним і обґрунтованим.

Виходячи з викладеного вище можні дійти наступних висновків:

– в умовах глобалізаційних процесів, коли феномен суверенітету починає випробувати відповідні негативні впливи від інтеграційних тенденцій навколо вирішення колективних завдань щодо виживання людської цивілізації, роль національного конституційного права об'єктивно зростає, виходячи як раз з необхідності вирішення зазначених тенденцій в основі яких лежить визнання й повага до прав людини і громадянина, а також побудова системи функцій публічної влади, що спрямовані на вирішення вказаних задач цивілізаційного порядку;

– зростання важливості задач і функцій національного конституційного права детермінується його роллю у взаємодії з національними конституційними правопорядками інших країн та з загальним міжнародним правом (публічним і приватним), що забезпечує входження держави в міжнародні інтеграційні структури;

– національному конституційному праву належить основна роль в конституціоналізації громадянського суспільства та в інституціоналізації його структурної архітектоники;

– національне конституційне право є основним нормативним засобом і способом побудови демократичної правової державності, могутнім комунікаційним фактором на якому зав'язані всі інституції та суб'єкти права сучасної держави та соціуму.

1. *Державність* // Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – С. 215. 2. *Шемшученко Ю. С.* Державність / Шемшученко Ю.С. // Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: Юридична думка, 2007. – С. 179. 3. Там само. 4. Там само. 5. *Юридический научно-практический словарь-справочник (основные термины и понятия)* / О. Ф. Скакун, Д. А. Бондаренко; под общ. ред. О. Ф. Скакун. – Х.: Эспада, 2007. – С. 50. 6. Там само. 7. *Основи правознавства: навч. посіб.* / за заг. ред. С. В. Ківалова, М. П. Орзіха. – К.: Знання: КОО, 2001. – С. 36. 8. *Государственный суверенитет* // Краткий юридический словарь / А. В. Малько [и др.]; отв. ред. А. В. Малько. – М.: ТК Велби: Проспект, 2007. – С. 64. 9. *Баймуратов М. А.* Международное публичное право / Баймуратов М.А. – Х.: Одиссей, 2003. – С. 462. 10. *Конституція України 1996 року* // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. 11. *Application for Revision and Interpretation of the Judgment of 24 February 1982 in the Case concerning the Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya) (Tunisia v. Libyan Arab Jamahiriya)* / International Court of Justice [Електронний ресурс] // Communiqué No. 58/21, 18 Dec. 1985. – Режим доступу: <http://www.icj-cij.org/docket/files/71/9955.pdf> 12. *Баймуратов М. А.* Цит. работа. – С. 463. 13. Там же. – С. 463-464. 14. *Международный пакт о гражданских и политических правах ООН от 19 января 1966 года.* – ООН, 1996. – 14 с. 15. Там же. 16. *Конституційне право України* / за ред. В. Я. Тація, В. Ф. Погорілка, Ю. М. Тодики. – К.: Укр. центр правничих студій, 1999. – С. 11-12. 17. *Шаповал В. М.* Основний Закон України і референдум: до питання про «стабільність» Конституції / В. М. Шаповал // Право України. – 2000. – № 2. – С. 4-5. 18. *Орзих М.* Современный конституционализм в Украине. Введение в украинское конституционное право / М. Орзих, А. Крусян. – К.: Алерга, 2006. – С. 4. 19. *Погорілко В. Ф.* Конституційне право України: підручник / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко; за заг. ред. В. Ф. Погорілка. – К.: Наук. думка: Прецедент, 2006. – С. 8.

УДК 340.130.05

Н. Т. ПАСЛАВСЬКА

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ФЕДЕРАЛЬНОГО КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ ФРН ЩОДО ЗАБОРОНИ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Досліджено питання розвитку і функціонування інституту конституційного правосуддя Федеративної Республіки Німеччина. Відтворено хронологію прийняття Федеральним Конституційним судом ФРН рішення у справі заборони Соціалістичної імперської партії (1952 р.) та Комуністичної партії Німеччини (1956 р.). Висвітлено логіку та обставини прийняття рішення, дано правову оцінку рішення суду, яке безпо-

© ПАСЛАВСЬКА Наталя Тарасівна – асистент кафедри основ права Львівського національного університету імені Івана Франка